

KNJIŽEVNA DELA IVA ANDRIĆA U GRČKOJ

Sažetak: Žestoki i dijahronični prijem romana Iva Andrića u grčkoj književnosti, neizbežni uspeh njihovih prevoda u savremenom grčkom jeziku, brojni eseji i detaljni kritički radovi o njegovoj prozi, na veličanstveni način dokazuju multilateralni uticaj na grčke pisce, ali i vredno zapažanja divljenje grčke čitalačke publike prema tom neuporedivom srpskom nobelovcu.

Ključne reči: Andrić, romani, Grčka, prevod, književnost

Uskoro se konstatovalo da je psihoanaliza deo književne kulture, ali književnost uspeva da savlada i da prekorači psihoanalizu. Primerni je slučaj Iva Andrića, koji kao svi obdareni umetnici ima naročito naglašenu svest podsvesti. Njegovi karakteri čiji nerešeni unutrašnji sukobi ih vode u nepojmljive postupke imaju kao okvir multirasnu, multikulturnu Bosnu u prvim decenijama dvadesetog veka. Postavljajući svoje priče u staroj zemljaradničkoj Srbiji Andrić ispoljava neku savremenu psihološku bistrinu u etnografskom i realističkom pisanju.

Ostajući vezan za bogatu narativnu venu Balkana koja nastaje od slovenske usmene tradicije, Ivo Andrić je književna dela svoje domovine učinio prepoznatljivim po celom svetu. „Tako nam ponekad izgleda da čovečanstvo od prvog bleska svesti, kroz vekove priča samo sebi, u milion varijanata, uporedo sa dahom svojih pluća i ritmom svoga bila, stalno istu priču“. Ovim rečima prilikom dodele Nobelove nagrade (1961) pisac je karakterisao svoje delo pripovešću, čija je funkcija da „saznamo šta smo učinili a šta propustili, šta bi trebalo činiti a šta ne“.

Andrić priznaje da je njegova tematika dijahronična i da se ne tiče ničeg osim „...biti čovek, rođen bez svog znanja i bez svoje volje, bačen u okean postojanja. Morati plivati. Postojati. Nositi identitet. Izdržati atmosferski pritisak svega oko sebe, sve sudare, nepredvidljive i nepredviđene postupke svoje i tuđe, koji ponajčešće nisu po meri naših snaga. A povrh svega, treba još izdržati svoju misao o svemu tome. Ukratko: biti čovek“.

Raznovrsno zblizavanje, dijahronični kulturni sinkretizam između i grčkog naroda potvrđuje na najefikasniji, a paralelno na neosporni način tradicionalno, duboko prijateljstvo tih odanih kroz istoriju saputnika i većitih komšija na Balkanskom poluostrvu. „U tome dugom nizu stoleća naših međusobnih odnosa našao sam vrlo mnogo prijateljstva; našao sam mnogo blagotvornih kulturnih uticaja jednoga naroda na drugi; našao sam čitave vekove zajedničkog stradanja,

bratskog saučešća i međusobnog pomaganja, jednake napore za politički kulturni vaskrs svojih naroda, dok se vlastitim radom nisu izdigli do svojih današnjih ideala za budućnost“ po živopisnom i lirskom nadahnuću srpskog poslanika Vladana Đorđevića u njegovoj studiji «Grčka i srpska prosveta» iz daleke 1891. godine.

Kao neminovna rezultanta, usklađena sa gorespomenutim komponentama pojavljuje se topla recepcija Andrićevih dela od grčkog intelektualnog društva već u septembru 1954. godine. Temelnog značaja za grčku književnost ugledni atinski časopis „Nea Estia“ (Novo ognjište) objavljuje „Zlo proleće“ Mihajla Lalića, „Postojani trag“ Isidore Sekulić, „Krvavu bajku“ Desanke Maksimović, „Vizantija i srednjovekovna jugoslovenska umetnost“ Svetozara Radojčića i „Most na Žepi“ Iva Andrića kao prvo delo od niza uspešnih, pionirskih prevoda jugoslovenskih stvaralaca, poznatog po nazivu „Savremena jugoslovenska književnost“. To je bio prvi Andrićev tekst u grčkom prevodu. U uvodnoj napomeni čitamo da je izbor i prevod inicijativa grčkog novinara i prevodioca Jorgosa Pracikasa koji je uostalom predstavio Andrićev intervju u novinama „Mladost“ sa naslovom „Moje zanimanje i moja umetnost“. Ipak taj dostojan hvale intelektualni prevodilački rad uslovljava poznavanje srpskog, hrvatskog, makedonskog i slovenačkog jezika. Pošto se Jorgos Pracikas služio francuskim i italijanskim izvodimo zaključak da nije preveo sa srpskih originala, ali najverovatnije upotrebio je italijanski prevod Umberta Urbanija objavljen u Milanu, 1937. godine.

Godine 1959., u kulturnom časopisu „Nova epoha“ Mihalis Katramados pod pseudonimom Kalias Nisiotis preveo je kratku priču dobitnika Nobelove nagrade „Snopići“ pod drukčijim imenom, „Dobro iverje“.

U novembru 1961. izdavač časopisa „Nea estia“ Petros Haris u svom članku koji je posvećen Andriću i ima podnaslov „Pisac i čovek“, prenosi celu ranije objavljenu Pracikasovu književnu belešku o Andriću, ali i ističe sa izvornim divljenjem: „Kada je avion sleteo na atinski aerodrom, izašao je jedan postariji gospodin za koga smo znali da se približava sedamdesetoj, ali nismo ni pretpostavljali da bi mogao biti tako jednostavan, skroman, toliko uzdržljivo srdačan, tako čovek“.

Roman „Na Drini ćuprija“ preveli su Kosmas Politis pod pseudonimom Paris Taveludis, koji je počeo objavljivati svoj prevod 20. novembra 1961. u atinskom dnevniku „Tahidromos“ (Poštar), i pisac filozofskih studija, prevodilac, izdavač, Konstantinos Meraneos. Obojica prevodilaca su se udaljili od francuskog prevoda George Lucien (Na Drini postoji jedan most). Iako se ti prevodi podudaraju sa originalnim tekstom, razlikuju se u stilu. U stvari Meraneos usvaja prevodilačke napomene Luciena i veoma često ih prenosi u svoj tekst. Srazmerne divergencije u pripovednom izrazu originala očigledne su u grčkom prevodu „Travničke hronike“ Meraneosa i Linosa Politisa, najverovatnije posredstvom Mišela Gluševića.

Slabo primanje Andrićevog meditativnog dela od grčke čitalačke publike opravdava se ograničenim stepenom poznavanja lirskog identiteta srpskog književnika. Izuzimaju se primljeni od francuskog prevoda „Antologija jugoslovenske književnosti“ Miodraga Ibrovca, prozno delo sa čisto lirskim okvirom „Ex ponto“ i pesma „Povratak“ koje je preveo pesnik, prevodilac Dikteos Aris (pseudonim Kostas Konstantulakis), a objavio časopis „Nea estia“.

U jesen 1963. Ivo Andrić sreo se u Beogradu sa grčkim književnicima. Ista-knut pisac i akademik Ilias Venezis u svom putopisnom delu „Putovanja u Rusiju, Dalmaciju, Švajcarsku i Englesku“ izdatom u Atini 1973. godini opisuje sastanak sa Andrićem: „Poslednje večeri u Beogradu Ivo Andrić nas je čekao u bašti književničkog udruženja opkoljen od starijih i mlađih pisaca. Tamo je bio i Dušan Matić, impozantna ličnost jugoslovenskih književnika. Ivo Andrić, autentična slava jugoslovenskih autora smeja se na očinski način, pričao je lagano, komentarisao je događaje i ljude sa izuzetnom velikodušnošću i ljubaznosti; govorio je o stranim piscima koji su mu se suprotstavljali prilikom svoje kandidature za Nobelovu nagradu; rekao nam je o sukobu koji je očigledno postojao u švedskom primaštvu Nobelove nagrade i koji je bio vezan za poeziju i prozu u naša vremena. Setio se dana sreće i umora u Švedskoj, Grčkoj i Egiptu“.

Osim prevoda Andrićevih knjiga u savremenom grčkom jeziku: Travnička hronika *Το χρονικό του Τράβνικ*, Na Drini ćuprija *Το γεφύρι του Δρίνου*, Gospođica *Η Δεσποινίδα*, Nemirna godina *Ταραγμένοι καιροί*, Žeđ *Η δίψα*, Kuća na osami *Το σπίτι στην άκρη της πόλης*, Prokleta avlija *Η καταραμένη αυλή*, Smrt u Sinanovoj tekiji *Ο θάνατος στον τεκέ του Σινάν*, mnoštvo književnih kritika, opširnih studija i vrednih zapažanja eseja uglavnom na osnovu prozних dela dokazuje njegov veliki uticaj na Grke književnike u prošlosti, ali i u sadašnjosti, kao što i da svakako zaslužuje posebno mesto u grčkom kulturnom životu.

Takva spontana i žestoka osećanja odražavaju misli uspešnog kritičara književnosti Kostasa Asimakopulosa prilikom njegovog susreta sa Andrićem: „...Ivo Andrić je stvarno hrabar pisac: hrabar u moralu, hrabar u sastavljanju romansijerskih kompozicija i u psihografiji heroja, hrabar u njegovom pesnički obilnom jeziku. Klasičan u pripovesti i neposredno ljudski. Zaista je veliki, jer koliko je on počastvovan dodelom Nobelove nagrade toliko je i ona počastvovana radi uspešnog izbora. *Balkanizam* Andrićevih knjiga sačinjava ključni element njegove vrednosti, jer izražava ne toplinu odnosa, već doživljavanje svih događaja i veru u životvorni izvor tradicije[...] Hoću da dodam da su te njegove pripovedačke vrline podstakle moju želju da ga izbliza upoznam kao čoveka. Sudbina mi je omogućila da ga sretnem tri puta zajedno sa prijateljima. Poslednji put beše godinu dana pre smrti u njegovom stanu u malom prolazu glavne ulice Generala Tita u Beogradu. Hteo sam da ga nagovorim da govori tako da dobijem mnogo od tog susreta. Otišao sam sa utiskom da sam u sadržajnosti uzdržanog dijaloga morao da pro-nađem njegove doživljaje, čak i u usamljenim rečima. Kada sam izašao na ulicu, razmišljao sam o trenucima njegovog ćutanja...“.

Literatura

Αργυρίου, Α. 1997. Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, *Παγκόσμια Ιστορία, Τόμος 26*, σελ. 358. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.

Αργυρίου, Α. 1997. Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, *Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό, Τόμος 1*,

- σελ. 324. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών/Ασημακόπουλος, Κ. 1992. *Ίβο Άντριτς, Εκατό χρόνια από τη γέννησή του*. Αθήνα: Νέα Εστία.
- Βελισσάρη, Κ. 2009. Εθνικό Κέντρο Βιβλίου. *Ελλάδα-Τιμώμενη Χώρα στην 54^η ΔΕΒ Βελιγραδίου*. Dostupno na: http://www.ekebi.gr/frontoffice/newsletter/nl_0910.html [12.06. 2011].
- Deretić, J. 2007. *Kratka istorija srpske književnosti*. Novi Sad: Adresa.
- Matsoukas, Κ. 2009. Štampano izdanje novina «Elefterotipia», *Nepoznate stranice iz Anala Sveta*. Dostupno na: <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=49086> [18.05.2011].
- Perišić, Ž., Đorđević, Β. *O priči i pričanju*. Dostupno na : http://www.ivoandric.org.rs/html/andriceva_riznica_ii.html [04. 05. 2011].
- Sekulić, I. 1923. *Istok u pripovetkama Ive Andrića*. Beograd: Srpski književni glasnik
- Stojanović, D. 1999. Lepota i mržnja. Anikina vremena Ive Andrića. Beograd: Sveske Zadužbine Iva Andrića.
- Stojanović, M. 1998. *From Rigas Velenstinlis to Ivo Andrić. Serbo-Greek Literary Mutualities*. Beograd: Balcanica XXIX, 225–235.

Panajiotis Asimopoulos

IVO ANDRIĆ'S LITERARY WORKS IN GREECE

Summary: The vivid and diachronic reception of Ivo Andrić's novels in the Greek literature, the inevitable success of their translations in the contemporary Greek, the numerous essays and the detailed critical writings on his prose prove in a magnificent way the multilateral influence on Greek writers, but also the remarkable admiration of the Greek reading public to this incomparable Serbian Novelist.

Key words: Andric, novels, Greece, translation, literature